

Г. В. Дученко,
асpirант кафедри державного управління і менеджменту,
Національна академія державного управління при Президентові України

ДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОПОДАТКУВАННЯМ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

У статті крізь призму проблеми соціальної справедливості в сучасному українському суспільстві розглянута можливість вдосконалення управління оподаткуванням нерухомості з застосуванням інструментів прибуткового оподаткування розвинених країн.

In the article the main features of the contemporary Ukrainian society have been analyzed. Some new way of improving real estate taxation in Ukraine, including international physical persons profitable taxation experience, has been proposed.

Ключові слова: податок на нерухомість, прибутковий податок, державне управління, соціальна справедливість.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Головною рисою сучасного розвитку розвинених країн є соціалізація їх економічних систем. Цей напрям розвитку за аналогією з провідними країнами світу обрава для себе і Україна у розбудові своєї державності. Одним із дієвих інструментів у реалізації цього завдання відводиться податковій політиці.

Хоча головна увага при аналізі впливу податків традиційно приділяється економічній їх складовій, однак в реальному житті відокремити економічні аспекти оподаткування від соціально-політичних неможливо. Тому саме податкова політика як соціальний інститут виступає одним із основних інструментів соціальної політики держави. Податок, на думку З. Варналя та інших, є одним із основних засобів політичного управління й економічного регулювання соціальних процесів у сучасному суспільстві.

Саме під цим кутом зору необхідно розглядати податок на нерухомість, який буде справлятися вже з осені 2012 р. згідно прийнятого Податкового кодексу України.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам теорії соціальної держави та ролі в ній податків присвячені наукові праці Дж. Роулза, Ф. Хайека, П. Хейне, Л. фон Штайна, Г. Ріттера, К. Еспін-Андерсена, Н. Гінзбурга, Дж. Кейнса, А. Мюллера-Армака, В. Деттлінгата дослідження російських вчених А. Ельянова, Е. Баталова, П. Рабіновича, Т. Тілтона, О. Скрипнюка та ін. Цьому питанню приділено значну увагу і українськими фахівцями, а саме: В. Вишневським, В. Загорським, В. Зайцем, В. Кравченко, І. Луніною, В. Мельником, В. Рибаком, А. Соколовською, Л. Тарангулом та ін.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Необхідність задекларованого ще у 1998 р. податку на нерухомість вже не викликала жодних сумнівів, проте сам податок, з точки зору оптимізації існуючої системи оподаткування, сприймається неординарно.

Вибір прийнятного варіанта оптимізації податкової системи, як відомо, визначається одночасною відповідністю двом фундаментальним принципам оподаткування — економічної ефективності та соціальної справедливості. Врахування саме феномена соціальної природи податків створює можливість використання податкових важелів для регулюванні соціальних процесів, оскільки "в ринкових умовах податкова система стає, по суті, єдиним гнучким засобом державного впливу на економічну активність громадян, рівень їх доходів, стан соціальної безпеки, соціальну мобільність, розвиток соціальної інфраструктури тощо, тобто явища і процеси, що значною мірою визначають умови та рівень людського розвитку", — на думку авторів "Податкової політики України: стан, проблеми та перспективи".

Таким чином, соціальна справедливість має бути обов'язково врахованою під час запровадження будь-якого податку для регулювання соціальних відносин і з метою забезпечення соціальної злагоди і стабільності в суспільстві. Загальноприйнятні принципи справедливості ґрунтуються на ідеях формальної рівності і формальної демократії, якогось іншого загального, формально рівного для всіх регулятивного принципу, крім правового, справедливість не має. Таким чином, правова норма (і право в цілому) має абстрактно узагальнений (рівний для усіх) характер — характер абстрактно загальної формальної рівності, чим і пояснюється його справедливість. При цьому історичний розвиток права свідчить про те, що формування вільної, незалежної,

правової особистості необхідно пов'язане з визнанням людини суб'єктом відносин власності. Тому власність є не просто однією з форм виявлення свободи і права людини, вона утворює собою цивільне підґрунтя для свободи і права. Де нема власності, там не тільки нема, але і взагалі неможливі свобода і право.

Однак, хід історії в нашій країні визначив зовсім інший підхід. У радянській теорії права часів соціалізму стосовно принципів справедливості, що ґрунтуються на ідеях формальної рівності і формальної демократії, домінувало негативне ставлення, як до явищ за своєю суттю буржуазних. Соціалістична доктрина, нехтуючи принципом "формальної рівності" (правової), ввела принцип "фактичної рівності" (економічної), в якому вирішальним стало ототожнення справедливості з рівністю — чим більше рівності, тим більше справедливості.

Реальним втіленням соціалістичної справедливості стала соціалістична або суспільна власність, яка сформувала глибинні підвалини масової свідомості нашого суспільства. Теоретично суспільна власність — це власність не просто всіх, а кожного, тобто кожному належить все і тільки тому воно належить всім. Така спільна власність передбачає, що кожний є власником всього суспільного багатства в його повному обсязі. У більш широкому сенсі суспільна власність є власністю на культуру в цілому. В цьому значенні суспільна власність вже не просто економічна категорія, а категорія суспільна. Вона ніби виводе людину за межі безпосереднього матеріального виробництва, за межі її суттєвого економічного існування в більш широку соціальну сферу вільного і всебічного розвитку. В ідеї суспільної власності втілена історична тенденція переходу не до вільної економіки, а до свободи від економіки.

Такі ідеали соціалізму були величним злетом людського духу заради звільнення всього людства від будь-якої форми економічної залежності і влади багатства над людиною. Сповнені найглибшим етичним змістом, вони стали ідеалом для декількох поколінь у нашій країні і закріпилися у масовій свідомості як нероздільне поєднання економіки і права зі справедливістю, наповнюючи їх гуманістичним змістом.

Реальний же соціалізм виявився ладом без справжньої власності, свободи та права, однак в результаті соціалістичного заперечення капіталізму була вперше в історії створена власність "усіх разом", яка належала всім, але ні кому окремо. А всіх разом представляла держава. Державна форма власності за своєю сутністю стала вже не власністю в економічному та правовому сенсі, а презентацією послідовного заперечення приватної власності як такої, радикальним запереченням усякої власності і усякого права власності взагалі.

Тому встановлення демократії полягало, в першу чергу, у переході від безособової соціалістичної власності до справжньої, індивідуалізованої, приватної власності, якою, як зрозуміло, могла володіти лише частина членів суспільства. Насамперед, це стосується "кланового" способу роздержавлення власності, коли представники політичних або родинних кланів мали змогу розподілити на свою користь основні об'єкти колишньої суспільної власності. Таким чином, особливістю української (як і російської) моделі приватизації була її цілеспрямована "відкритість" для вузького кола наближених до влади

осіб, а також пряме втручання у розподіл власності всієї вертикалі бюрократичного апарату, що привело до якось "феодального" принципу наділення власністю. Цим було закладено основу для різкої диференціації власників-олігархів і переважної маси населення, позбавленого реальної можливості отримати частку колишньої "загальнонародної" власності. Для обділених членів суспільства, які ніякої адекватної компенсації від нових власників, що утворилися за суспільний рахунок, не одержали, реформи стали лише символом несправедливого поділу "соціалістичного спадку".

Саме цим зумовлюється те, що нові ідеологічні цінності — формальна рівність і формальна демократія — дотепер розглядаються як запозичені у інших народів і не сприймаються широкими верствами населення, у масовій свідомості якого залишилась модель "монархічної суспільної єдності", на яку наклалися соціопсихологічні реалії сьогодення — неповага до приватної власності, недовіра закону і сумніви щодо існування справедливості у нашему суспільстві. І це не дивно, адже сьогодні в Україні 75—80% населення живе нижче від середнього рівня матеріального забезпечення, 15—20% — має середній рівень статків і лише 3—5% населення можуть бути віднесені до багатого класу. В багатьох розвинених країнах у такому випадку, тобто, коли рівень диференціації доходів ставав соціально неприйнятним, законодавчо встановлювалася досить суттєва прогресія шкали прибуткового податку, а максимальна ставка оподаткування перевищувала 80% і навіть 90%. З загальної точки зору, саме з прагнення рівномірного справедливого розподілу податкового навантаження історично виникли і затвердилися прогресивні ставки податків, що і дозволило західним країнам перекласти основний тягар податків на заможні верстви населення. На сьогодні ставки прибуткового податку в більшості країн, як правило, складно прогресивні, що забезпечує найбільш оптимальну систему державного впливу на процес перерозподілу доходів. При цьому слід відзначити, що ставка прибуткового податку в країнах світу суттєво вища за українську. Наприклад, у Данії вона становить 59%, в Швеції — 56,6%. Найвищі прогресивні ставки податку у Нідерландах — 52%, Бельгії, Австрії, Словенії, Фінляндії — 50%, Іспанії — 45%, Німеччині, Ірландії, Португалії — 42%, Франції, Великій Британії, Польщі, Греції 40%, Італії — 39%, Угорщині — 36%, Чехії — 32%, Кіпрі — 30%. Найнижчі розміри зафіксовано у Румунії — 16%, Словаччині — 19%, Естонії — 23%, Болгарії — 24%. Середній показник по ЄС складає 38%.

Таким чином, саме прямі податки, ставлячи рівень оподаткування в безпосередню залежність від рівня доходів, дали західним країнам можливість підпорядкувати податкову систему принципу соціальної справедливості. Якщо застосовувати цей досвід до українських реалій, то саме категорія надбагатих українців — приблизно 2% населення — мала бстати основним джерелом мобілізації фінансових ресурсів, з точки зору принципу соціальної справедливості. Проте ще у 1994 р. реалізація цієї ідеї зазнала фіаско: була встановлена максимальна податкова ставка в розмірі 90%, яка застосовувалася до доходів, що перевищували 50 неоподатковуваних мінімумів. Розрахунок уряду був таким,

як і у розвинених країнах: 5% громадян за рахунок своїх "надприбутків" зможуть забезпечити таку ж суму надходжень до бюджету, як і решта 95%. При цьому після сплати податку дохід особи, що входить до складу меншості, майже в декілька разів перевищить дохід представника більшості, а це означатиме і установлення соціальної справедливості, і поповнення бюджету. Але сподівання уряду не віправдалися. Треба зазначити, що і перехід і на пропорційну систему оподаткування доходу фізичних осіб теж не дав очікуваних позитивних результатів. Більш того, це негативно вплинуло не тільки на розмір доходів бюджету та рівень інфляції, а й призвело до ліквідації важелів як ефективного регулювання, так і вмонтованих автоматичних стабілізаторів.

Пояснюється це наступним: український податок з доходів фізичних осіб зберіг ідеологію і форму, властиву ще адміністративно-командній системі — він, головним чином, залишився податком із заробітної плати, на відміну від країн Заходу, де він в тій, чи іншій формі несе в собі не тільки інформацію про джерела доходів, а й про соціальний статус самого платника. Причини цього — в витоках розвитку оподаткування доходів індивідів у Європі, яке розвинулось у зв'язку з прогресом капіталістичних форм ведення господарства. Зростання індивідуальних доходів різних видів у одних руках як результат одночасного володіння різними видами майна (промисловими підприємствами, цінними паперами, нерухомістю і т.д.) і обумовило запровадження цього податку.

Саме тому в основу німецького закону про податок на доходи 1920 р. була покладена теорія сукупного доходу, розроблена німецьким вченим Г. фон Шанцем у 1896 р. Згідно цієї ідеї відповідність доходу, як об'єкта оподаткування, принципу платоспроможності забезпечується завдяки включення до його складу всіх вхідних потоків і вилученню з нього всіх вихідних потоків з урахуванням витрат, пов'язаних із одержанням доходу. Природно, що з часом така база оподаткування зазнала значних змін, однак як у Німеччині, так і в інших розвинених країнах податок з доходів фізичних осіб на сьогодні є не лише податком із заробітної плати, а податком з різних джерел доходів. Тому важливо дослідити, які саме елементи прибуткового податку в розвинених країнах і з'ясувати особливості методики його розрахунку та принципи, що покладені в основу створення механізму визначення частини індивідуального доходу, яка підлягає сплаті.

Так, у сучасній Німеччині прибутковий податок включає два види податку: податок на заробітну плату і податок з капіталу. Особистим прибутковим податком обкладається заробітна плата осіб, що працюють за наймом, гонорари, доходи на капітал, проценти за банківськими вкладами, оренда, здача житлових приміщень, індивідуальна трудова діяльність. При визначення податку на заробітну плату застосовуються спеціальні інструменти: "податкові класи", "податкові карти", "податкові таблиці". Шість класів групують всіх громадян в залежності від сімейного стану, кількості працюючих у сім'ї, спільного чи окремого ведення обліку отримуваних доходів, наявності дітей. На основі класів формуються податкові таблиці, а на їх базі — податкові карти.

Прикладом оптимального співвідношення економічної ефективності та соціальної справедливості є прибуткове оподаткування громадян США. Воно базується на наступних основних принципах.

По-перше, принцип платоспроможності, який забезпечується завдяки включенням всіх вхідних потоків, що підвищують рівень потенційного споживання індивідів, і вилученню всіх вихідних потоків, які зменшують рівень потенційного споживання, а також витрат, пов'язаних із одержанням доходу.

По-друге, принцип прогресивності, причому поріг доходу для застосування максимальної ставки для всіх категорій платників єдиний, а для мінімальної ставки — різний.

По-третє, основною одиницею оподаткування у США є родина, а не окремий індивід, тому платники поділяються на 4 категорії:

- самітні фізичні особи;
- подружні пари, які сплачують податок самостійно;
- члени сімей, що сплачують податок самостійно;
- глави домогосподарств.

Визначення податкової бази здійснюється у чотири етапи, з поетапним переходом від валового доходу, до скоригованого валового доходу і до оподатковуваного доходу з покроковим зменшенням на стандартні вирахування і на персональні звільнення. Сюди відносяться знижки на утримання дітей, великі медичні витрати і втрати внаслідок нещасних випадків, проценти по закладних, податки штатів і місцеві податки, благодійні внески тощо. При цьому для високодохідної групи населення персональні звільнення не застосовуються.

В Австрії чинним законодавством передбачено сім категорій оподатковуваного доходу, який залежить від виду та сфери діяльності. Податок сплачується щоквартально авансовим способом, Остаточний розрахунок здійснюється при заповненні податкової декларації в кінці року.

В Іспанії та Швеції оподаткуванню підлягають усі доходи, тобто заробітна плата, пенсії, допомога по безробіттю, доходи від капіталу, від підприємницької діяльності тощо. Не входить лише соціальна допомога.

У Франції оподаткування доходів фізичних осіб прив'язане до класифікації їх за родинним станом: самотні платники без дітей, подружжя без дітей, подружжя з однією дитиною, з двома дітьми тощо. Класи позначені системою коефіцієнтів. Податок стягується за 6-розрядною прогресивною шкалою на основі визначених коефіцієнтів.

У Великобританії застосовуються різні ставки оподаткування в залежності від джерела походження (шедулярна форма стягування податку), що передбачає розмежування доходу на частини в залежності від джерела його походження. Таких шедул шість і кожна має особливий механізм оподаткування.

Аналіз навіть такого неповного огляду дає можливість простежити чітку тенденцію, а саме: у розвинених країнах формування системи оподаткування доходу фізичних осіб характеризується інтегрованістю підходу до платників і їх доходів, які, у свою чергу, диференціюються за різними параметрами.

По-перше, доходи диференціюються за джерелами їх отримання.

Розрізняються три підходи: шедулярний, глобальний і змішаний.

Згідно з шедулярним (англійським) підходом доходи, отримані з різних джерел, оподатковуються окремо, що передбачає їх групування за певними ознаками. Глобальний підхід (німецький) передбачає оподаткування сукупного доходу, що включає доходи з різних джерел, що найбільш повно враховує платоспроможність індивіда. Змішаний (французький) поєднує методики обох попередніх.

По-друге, платники диференціюються за сімейно-родинним станом.

При оподаткуванні враховується не окремий індивідуум, а родина. Тому родини поділяються за складом (самітні фізичні особи; подружні пари, неодружені пари, члени сім'ї, кількість дітей тощо), за методом сплати податку (разом, самостійно), за соціальним станом (кількість працюючих, безробітних, інвалідів) та інші.

По-третє, аналізується і враховується рух доходів у межах домогосподарства.

При визначенні величини оподатковуваного доходу із сукупного доходу враховуються всі законодавчо встановлені особливі, непередбачені витрати та деякі витрати, пов'язані із одержанням доходу. До особливих витрат віднесені затрати, що мають характер матеріального забезпечення платника та його сім'ї в теперішньому та майбутньому: страхові внески, цільові внески на житлове будівництво, витрати на професійне навчання та підвищення кваліфікації, аліменти, підтримка благодійних, церковних, наукових установ (не більш 5–10%). До непередбачуваних витрат належать вимушенні затрати: лікування, інвалідність, догляд за хворими членами сім'ї тощо.

По-четверте, адресно диференціюються звільнення, пільги і знижки.

Річна база оподаткування зменшується за рахунок тих її стандартних складових, які не підлягають оподаткуванню (різдвяні виплати, видатки на різні види страхування життя, виплати на підвищення ділової кваліфікації працівників тощо) або підпадають під знижки, які щороку переглядаються. Поряд із цим функціонують і різні персональні звільнення і знижки, а також знижки, пов'язані з поточного економічною політикою уряду.

Для визначення остаточної суми податку результати всіх диференційованих аналізів інтегруються, по-кроково коригуючи валовий дохід платника. В якості інструментів кожна країна використовує свої методики — це класи, категорії, шедули, часткові бази, податкові таблиці, етапи, системи коефіцієнтів, податкові карти тощо. Про гнучкість такого підходу говорить та-кий факт, що у середньостатистичного японця може звільнитися від оподаткування понад 30% його доходів.

Однак, як показав 20-річний досвід реформ, пряме запозичення зрілих інституцій західних країн не дає очікуваних результатів, а іноді, навпаки, обертається, за словами В.Полтеровича, "інституційною пасткою". І це не дивно, бо досвід прибуткового оподаткування у дія-ких розвинених країнах має більш ніж столітню історію.

На постійній основі податок на доходи фізичних осіб було запроваджено в Англії з 1842 р., в Німеччині — з 1891 р., в 1914 р. — у Франції, у 1915 р. — у США, тому там він і має вже звичаєвий характер.

Повертаючись до історичного досвіду нашої країни, необхідно зазначити, що і Україна теж має свій майже столітній досвід прибуткового оподаткування, в основу якого була покладена лише заробітна плата, оскільки законним (на ідеологічному рівні) визнавався дохід тільки від праці. Однак в радянській субкультурі з її подвійною логікою праця звеличувалась як справа честі та слави лише на словах, а в житті існувала і насаджувалася загальна трудова повинність. Характерним стало відчуження трудівника, що спричинило втрату самоцінності праці як такої. Безпосередньо у самому суспільному господарстві почали домінувати позаекономічні мотивації трудової активності, а головні стимули перемістилися у сферу влади, бюрократичного і тіньового розподілу, де забезпечувався доступ до суспільних благ. Праця повністю втратила економічну цінність і етичну змістовність. Внаслідок цього з'явилася стійка відраза до праці, особливо до непrestижної, бо існувала чітка реальна ієрархія "номенклатурних місць", які давали не стільки заробітну плату, скільки забезпечували різні можливості. Для загальної маси населення стали характерними люмпенські риси соціальної психології — зрівнялівка переродилася в утриманство, поширилось намагання жити за державний рахунок, не зіставляючи "захапану" частку благ зі своїм трудовим внеском.

Таким чином, заробітна плата не розглядалась самостійно, а тільки у комплекті з "можливостями" (у самому широкому значенні), яке давало конкретне робоче місце, а ці можливості афішувати було неприйнятним і небезпечним. І ця особливість поширювалася майже на всі прошарки суспільства. Тому сучасна "тінізація" зарплати не новація періоду реформ, а сталий елемент національної свідомості, який теж має звичайовий характер. Тому, виходячи з вищевикладених міркувань, можна спрогнозувати, що новації, спрямовані на згладжування рівня диференціації доходів за рахунок вдосконалення податкової бази прибуткового податку чи змін окремих його елементів, або збільшення чи зменшення максимальних граничних ставок — приречені. Принципу справедливості через прибуткове оподаткування на сучасному моменті в розвитку України не дотягти.

Дещо інакше, під цим кутом зору, складається ситуація з податком на нерухомість, оскільки диференціація у доходах, що утворилася внаслідок реформ, матеріалізувалася, в першу чергу, в об'єктах нерухомості та правах на володіння землею. Тобто цей податок повною мірою відповідає вимозі компенсації збитків, які зазнало суспільство від перерозподілу державної власності, і тому саме ця вимога є для суспільної свідомості першочерговою і необхідною умовою забезпечення справедливості.

Таким чином, Україна з запровадженням податку на нерухомість одержує унікальний шанс впровадити комплексну майнову інновацію, яка органічно скомбінувала б різноманітні напрацювання розвинених податкових систем у відповідності до своїх культурно-історич-

них передумов, що лежать в основі її економічного зростання. Головний акцент при цьому має бути зроблений на адаптації інструментів і методик саме прибуткового оподаткування розвинених країн. У цьому розрізі та форма податку на нерухомість, що запропонована у Податковому кодексі, може розглядатися лише як інституційний експеримент (за визначенням В.Полтеровича), тобто як початковий етап довгострокового стратегічного планування державного управління майновим оподаткуванням в українських реаліях. Такий підхід повинен мати оптимістичний прогноз, оскільки запроваджуваний податок на нерухомість є новим для української суспільності і суспільство не має готових стереотипів поведінки щодо нього.

Тому податок на нерухомість потребує поступового моделювання як певне доповнення до інших майнових податків, оподаткування прибутків та соціальних ознак платника. Для цього необхідно поетапно розширявати всеобщий його аналіз у бік загального майнового стану платників, адже лише об'єднання матеріальних і грошових об'єктів оподаткування дозволяє привести оподаткування у відповідність з реальним податковим потенціалом платника, дійсно реалізуючи принцип соціальної справедливості. Теоретичним обґрунтуванням такого підходу може слугувати популярна реформістська теорія "податки — інструмент зрівняння доходу", фундатором якої є Е. Жирарден. Згідно неї, за допомогою прямих податків (прибуткового, податку зі спадщини та дарувань), що стягаються за прогресивними ставками, можна ліквідувати майнову нерівність, яка виникає з розвитком суспільства. Ця ідея має багато прибічників, зокрема: американські економісти Р. Тибольд, Дж. Гелбрейт, С. Кузнець, Д. Пичлер, англійські — К. Кросланд, Г. Коул, французькі — М. Клюдо, Ж. Фурастье та інші.

Однак, вже загальновизнано, що не існує такого способу перерозподілу доходів, який задовольняв би всіх громадян-платників. Тому головним в цьому напрямі має бути поступовий пошук і встановлення оптимальної структури податку, який максимально задовольняв би всі верстви населення і давав би змогу запобігти масовому незадоволенню платників. Саме поступовість характерна і для сучасних західних реформ, які проводились під гаслом "природі не властиві стрибки". Щоб уникнути раптових і радикальних змін податкові реформи готовилися і проводились роками, як було з реформою Служби внутрішніх доходів у США 1998—2008 рр. або комплексною фінансово-економічною реформою у ФРН "Порядок денний 2010", яка продовжувалася з 2004 р. до 2010 р.

Таким чином, для вдосконалення управління оподаткуванням нерухомості має бути визначена чітко структурована ієрархія етапів впровадження з відповідними інструментами реалізації, причому саме соціальний орієнтир має бути обраний в якості первинного на кожному з етапів, а податкове втілення — вже як вторинне по відношенню до нього, що, в кінцевому рахунку, і забезпечить реалізацію принципу соціальної справедливості на загальному рівні. Завдяки такому підходу податок на нерухомість має поступово стати інструментом соціалізації економіки з метою зниження напруження в суспільстві, яке було пород-

жено в Україні етапом первісного нагромадження капіталу.

ВИСНОВКИ

Запропонований підхід робить спробу аналізу соціального підґрунтя, на якому запроваджується податок на нерухомість, з різних точок зору — соціології, психології та історії. Така багатоплановість зумовлена неординарністю соціально-економічної ситуації в Україні та комплексним характером самого податку як такого.

Оскільки головним в реформуванні є його вплив на суспільство, то запроваджуваний податок, щоб стати потужним регулятором при розв'язанні внутрішніх соціально-економічних проблем і опосередковано сприяти утворенню реального громадянського суспільства, має, в першу чергу, відповісти масовій системі цінностей. Тільки при такому підході він матиме прогресивну соціальну спрямованість, розгортаючи вектор соціальних відносин у бік послаблення нерівності, що і сприяє зменшенню соціальної напруги.

Література:

1. Будкін В. Постсоціалістична трансформація власності / Економіка України. — №2. — 2007. — С. 39—45.
2. Герасименко П. Податки в Україні та світі: де пластиль більше? / Герасименко П. (Електронний ресурс). — Режим доступу: <http://www.ukrbiznes.com/analytic/economy/9138.html>
3. Лютий І.О., Крівцов О.О. Досвід індивідуального прибуткового оподаткування у США / Фінанси України. — № 9. — 2009. — С. 12—22.
4. Новий курс: реформи в Україні. 2010—2015. Національна доповідь / За заг. ред. В.М. Гейця [та ін.]. — Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/nandop2010_2015.pdf
5. Податкова політика України: стан, проблеми та перспективи: монографія / П.В. Мельник, Л.Л. Тарангул, З.С. Варналій та ін.; за ред. З.С. Варналія. — К.: Знання України, 2008. — 675 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.10 № 2755-VI (із змінами, внесеними Законом України від 20 вересня 2011 року N 3741-VI) Режим доступу: <http://www.sta.gov.ua/control/uk/publish>
7. Полтерович В. Институциональные ловушки — результат неверной стратегии реформ. / В.М. Полтерович. — Режим доступу: http://members.tripod.com/VM_Polterovich/2-Polterovich.pdf
8. Соколовська А. Основи теорії податків: навч. посіб. / А. М. Соколовська. — К.: Кондор, 2010. — 326 с.
9. Токар В.В. Інституційно-правовий базис фіiscalної моделі мобілізаційно-інноваційного розвитку України: монографія / Токар В.В., Хорошаєв Є.С.; ДВНЗ Нац. авіац. ун-т. — К.: НАУ, 2010. — 386 с.
10. Щербініна Ю. Про тип сучасної економічної системи України // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2010. — № 1 (7) березень. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUBsNbU/2010_1/VUBSNBU7_Стаття надійшла до редакції 13.03.2012 р.